

مسئولیت متن و شکل بدوش نویسنده مضمون میباشد، عقیده نویسنده لزوماً نظر افغان جرمن آنلاین نمی باشد.

۲۰۲۴/۰۳/۲۵

داکتر محمدآجان مرزی

علل پائین بودن نرخ انفلاسیون در افغانستان

انفلاسیون ارتقای سطح عمومی قیمت در یک دوره زمانی معین است و توسط شاخص قیمت مستهلکین سنجش می‌شود. شاخص قیمت مستهلکین به نوبه خود به اساس خرید روزمره محصولات و خدمات (سبد اشیا) تثبیت می‌شود. انفلاسیون عموماً در نتیجه تغییرات در عرضه و یا تقاضا ایجاد می‌شود. انفلاسیون مبتنی بر تقاضا در نتیجه بلند رفتن مصرف خانوارها، ازدیاد سرمایه گذاری‌ها، مصارف روزافزون دولت و رشد صادرات رونما می‌شود. انفلاسیون مبتنی بر عرضه از سبب سطح بلند مزد و معاش، مالیات، قیمت بلند مواد اولیه و مواد وارداتی ایجاد شده می‌تواند. علاوه بر این، دلایل دیگری نیز برای ایجاد حالت انفلاسیونی وجود دارند، اما باید گفت که همه این دلایل می‌توانند در عین زمان عمل کنند. نرخ انفلاسیون با تغییر در عرضه پول ارتباط مستقیم دارد. یعنی در صورت ارتقای نرخ انفلاسیون عرضه پول ازدیاد یافته و ارزش آن بصورت نسبی کاهش می‌یابد. با بلند رفتن عرضه پول در اقتصاد ملی مستهلکین و مؤلدين وسایل مالی بیشتر را برای خرید محصولات و خدمات در دست دارند که در نتیجه آن تقاضای شان به محصولات استهلاکی و تولیدی ازدیاد یافته و نرخ انفلاسیون ارتقای بیشتر می‌یابد. در صورتی که عرضه پول در اقتصاد ملی سریعتر از سطح تولید و رشد عمومی اقتصاد ملی رشد کند، حالت انفلاسیونی و در صورت تقلیل آن حالت برعکس ایجاد شده می‌تواند.

من درین نوشته ام کوشش می‌کنم که دلایل پائین بودن نرخ انفلاسیون را با در نظر داشت عرضه پول در اقتصاد ملی افغانستان تشریح کنم. عرضه پول و تقاضای مجموعی تأثیر متقابل را بالای یکدیگر وارد کرده می‌توانند. یعنی ازدیاد عرضه پول باعث رشد تقاضای مجموعی و برعکس رشد تقاضای مجموعی هم باعث بلند رفتن عرضه پول می‌شود. تقاضای مجموعی در اقتصاد ملی مجموع تقاضا به محصولات و خدمات تولید شده در اقتصاد ملی است که توسط مجموع پول مصرف شده برای خرید این محصولات در یک سطح قیمت و مقطع زمانی معین افاده می‌شود. به عبارت دیگر تقاضای مجموعی تقاضا به همه محصولات استهلاکی، سرمایه‌ای، صادرات، واردات و مصارف دولتی است (و. کینتون ۲۰۲۳).

حال می‌بینیم که رشد هریک از عوامل متأثر کننده تقاضای مجموعی؛ مصارف دولت، متشبین و مستهلکین در اقتصاد ملی افغانستان در گشته از چه قرار بوده است. تقاضای دولت مجموع مصارف دولت برای کالاها و خدمات از طریق بودجه دولتی است. این مصارف دولت را در چوکات سیاست مالی قادر به آن می‌سازد که بالای فعالیت‌های اقتصادی تأثیر وارد کند. بطور مثال دولت برخی اوقات جهت تشویق فعالیت‌های اقتصادی از سیاست بودجه کسری استفاده می‌کند. درین حالت مصارف دولت بیشتر از عواید اش است. بودجه کسری هم از طریق ازدیاد مصارف و هم تقلیل عواید دولت ایجاد شده می‌تواند. زمانی که دولت مصارف اشرا بیشتر کند، بطور مثال برای تمویل پروژه‌های زیربنایی، دادن سبسیدی به تصدی‌ها و بلند بردن مصارف برای خدمات اجتماعی، هم متشبین و هم مستهلکین وسایل بیشتر مالی را برای مصارف استهلاکی و تولیدی بدست می‌آرند و به این ترتیب رشد اقتصاد ملی تأمین شده می‌تواند.

اما این‌گونه مصارف دولتی بعد از یک مدت معین، به خصوص در صورتیکه این مصارف صرف جنبه استهلاکی را داشته باشند، باعث بلند رفتن نرخ انفلاسیون می‌شود. زیرا با ازدیاد مصارف دولتی عرضه پول در اقتصاد ملی نیز ازدیاد می‌یابد. بخش دیگر اینکه باید به این ارتباط مورد بررسی قرار گیرد عواید دولت است. دولت ازین عواید برای تمویل

د پانو شمیره: له 1 تر 5

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاري ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړيکه ټينگه کړئ maqalat@afghan-german.de

پاڼه: دليکنې د ليکنيزې بڼې پاڼوالي د ليکوال په غاړه ده، هيله من يو خپله ليکنه له راليرلو مخکې په څير و لولئ

مصارف اش استفاده می‌کند. دولت در صورت محدود بودن این عواید از قرضه‌های دولتی هم استفاده کرده می‌تواند. این وسایل مالی باید طوری مورد استفاده قرار گیرند که باعث رشد اقتصادی شده و دولت مالیات اضافی را که از رشد فعالیت اقتصادی بدست می‌آورد، برای تمویل پس پرداخت قرضه‌ها مورد استفاده قرار داده بتواند. در غیر آن اقتصاد ملی با مشکلات جدی مواجه شده می‌تواند.

یک مثال برای مصارف استهلاکی دولت، قرضه‌های دولتی بود که آلمان در زمان جنگ اول جهانی از طریق نشر و فروش اسناد قرضه دولتی برای تمویل مخارج جنگی مورد استفاده قرار داد. زمامداران کشور در آن زمان فکر می‌کردند که آلمان در جنگ برنده خواهد شد و پس پرداخت قرضه‌های دولتی را از غرامات جنگی تمویل خواهند کرد، که کشور های بازنده جنگ به آلمان خواهد پرداخت. اما قرار معلوم آلمان جنگ اول جهانی را باخت. کشور درین زمان از دو طرف تحت فشار مالی قرار گرفت. از یک طرف باید اسناد قرضه دولتی را پس پرداخت می‌کرد و از طرف دیگر باید مبالغ هنگفت را به عنوان غرامات جنگی به کشورهای پیروز در جنگ می‌پرداخت. دولت برای پس پرداخت قرضه‌های دولتی عوایدی را در سدت نداشته و پول بیشتر را نشر کرد که باعث از دیداد بیش از حد عرضه پول در اقتصاد ملی شد. چون ظرفیت‌های تولیدی کافی وجود نداشتند، تعادل بین کالاهای تولید شده و پول در دوران اقتصادی برهم خورده، واحد پولی کشور ارزش اشرا تا حد زیاد از دست داده و انفلاسیون جهنده در کشور ظهور کرد که تأثیر خیلی منفی را بالای سطح زندگی مردم داشت.

مصارف دولتی افغانستان بعد از سقوط جمهوری اسلامی کاهش قابل ملاحظه یافت. یکی از دلایل مهم آن متوقف شدن کمک‌های مالی مستقیم خارجی به دولت بود. مجموع کمک‌های خارجی به افغانستان در سال ۲۰۲۱ میلادی در حدود ۴،۲ میلیارد دلار امریکایی بود (The Global Economy - ۲۰۲۴). جامعه جهانی بین ماه اگست سال ۲۰۲۱ میلادی و ماه سپتامبر ۲۰۲۳ میلادی ۶،۹ میلیارد دلار امریکایی کمک بشردوستانه را به کشور وعده داد (م. قاضی‌زاده - ۲۰۲۳). اما " سازمان ملل متحد از اگست سال ۲۰۲۱ میلادی بدین سو، حداقل ۲،۹ میلیارد دلار امریکایی را با استفاده از کمک های اهداکنندگان بین المللی خریداری و به افغانستان انتقال داده است" (سیگار - ۲۰۲۴). و این کمک‌ها هم بصورت مستقیم به حکومت طالبان داده نشده است. " قطع کمک های خارجی که قبلاً تقریباً ۷۰ درصد بودجه دولت را تشکیل می داد، منجر به فشار قابل توجهی بالای منابع مالی دولت شده است. حکومت طالبان که از عواید و ذخایر خارجی خود محروم است، امکانات زیاد مالی را برای بهبود دادن به شرایط اقتصادی از دست داده است ... مصارف انکشافی در سال ۲۰۲۲ میلادی در مقایسه با سال ۲۰۲۰ میلادی ۸۰٪ تقلیل یافت." (بانک جهانی - ۲۰۲۳).

یکی از منابع مهم دیگر برای تمویل مصارف دولتی عواید مالیاتی و غیرمالیاتی است. منابع مهم عواید مالیاتی در افغانستان در قدم نخست تعرفه‌های گمرکی بالای صادرات و واردات و مالیات در داخل کشور اند. میزان مالیات دولتی در سال ۲۰۲۳ میلادی در مقایسه با سال گذشته کمتر بود. عواید دولت بین ماه فیبروری سال ۲۰۲۲ میلادی و اواخر ماه مارچ سال ۲۰۲۳ میلادی در حدود ۲،۲ میلیارد دلار امریکایی و تناسب به آن به محصولات ناخالص ملی ۱۳،۸٪ بود. سهم مالیات تعرفه‌های صادراتی درین عواید ۱،۹ میلیارد دلار امریکایی بود. مالیات گمرکی در سرحدات ۵۵٪ عواید دولت را در مجموع تشکیل می‌داد. عواید دولت از منابع غیرمالیاتی از جمله حق الامتیازها و فیس‌های اداری جمع آوری شده توسط وزارتخانه ها، ۵۱ درصد مجموع عواید داخلی بود (بانک جهانی، الف - ۲۰۲۳).

عواید دولت از صادرات در سال ۲۰۲۳ میلادی در مقایسه با سال ۲۰۲۲ میلادی کاهش یافته است. صادرات کشور در سال ۲۰۲۲ میلادی بصورت قابل ملاحظه رشد کرد. یکی از دلایل مهم این رشد بلند رفتن قیمت مواد انرژی در بازارهای بین المللی بود. قیمت یک تن ذغال سنگ در سه ماه اخیر سال ۲۰۲۲ میلادی بصورت متوسط در حدود ۳۷۲ دلار امریکایی و در سه ماه اخیر سال ۲۰۲۳ میلادی در حدود ۱۳۵ دلار امریکایی بود و در ماه فیبروری سال جاری به ۱۲۰ دلار امریکایی در برابر یک تن تنزیل کرده است (Trading Economics - ۲۰۲۴)، در حالیکه حکومت افغانستان در سال ۲۰۲۲ میلادی یک تن ذغال سنگ را به قیمت ۲۰۰ دلار امریکایی به فروش می‌رسانید و قسمت بیشتر آنرا به پاکستان صادر می‌کرد. پاکستان قبل از آن ذغال سنگ مور نیازش را از افریقای جنوبی وارد می‌کرد. عواید کشور از صادرات ذغال سنگ در سال ۲۰۲۲ میلادی ۴۷۶ میلیون دلار و در سال ۲۰۲۳ میلادی ۲۵۷ میلیون دلار بود. این کاهش تا حدی

د پانو شمیره: له 2 تر5

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de
پادونه: دلپکنی د لیکنيزي بني پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له راليرلو مخکي په خير و لولۍ

از طریق ارتقای سطح صادرات مواد خوراکی جبران شد. اما دریافت عواید پلان شده عملی شده نتوانست. در نتیجه عواید کشور تقلیل یافته و سکتور عامه برای مصارف، که بالای عواید مستهلکین و متشبهین تأثیر مستقیم دارد، منابع مالی کمتر را در دست داشت. به این ترتیب با کاهش عواید دولتی، فعالیت‌های اقتصادی درین بخش نیز تقلیل یافته اند. همراه با آن عرضه پول در دوران اقتصادی کاهش یافته است که یکی از دلایل برای پائین بودن نرخ انفلاسیون در کشور است.

بخش دیگر تقاضای داخلی، تقاضای مستهلکین به کالاها و خدمات است. منبع اساسی برای این تقاضا عاید کار مستهلکین، تقاعد متقاعدین و پرداخت‌ها در چوکات خدمات اجتماعی به مستهلکین است. مستهلکین در وابستگی به عاید شان یک قسمت عواید شانرا مصرف و قسمت دیگر آن را پس انداز می‌کنند که در تمویل سرمایه‌گذاری‌ها در آینده حایز اهمیت اند. گرایش به پس‌انداز به نرخ ربح نیز بستگی دارد. در صورتی که نرخ ربح بلند باشد، علاقمندی مستهلکین به پس‌انداز نیز ارتقا می‌یابد. به هر صورت، با بلند رفتن سطح مزد و معاش، تقاضا به کالاهای تولید شده و خدمات نیز ارتقا می‌یابد. عاید کار مستهلکین در زمان رونق اقتصادی ارتقا می‌یابد. اما همراه با رونق اقتصادی، بلند رفتن عاید حقیقی مستهلکین و در نتیجه آن بلند رفتن تقاضا به کالاهای تولید شده و خدمات، سطح قیم ارتقا می‌یابد. این حالت تا یک حد معین برای رشد اقتصاد ملی مفید است، اما بعد از یک حالت معین تقاضا در مقایسه با سطح تولید سریعتر رشد می‌کند، به خصوص زمانی که ظرفیت‌های کافی برای تولید وجود نداشته باشند. همراه با رشد سریع تقاضا، طوریکه در بالا تذکر داده شد، سطح قیم نیز ارتقا می‌یابد که بعد از یک حد معین باعث کاهش عواید حقیقی مستهلکین شده می‌تواند. در ضمن در صورت ارتقای سطح قیم نرخ پس‌اندازها نیز کاهش یافته می‌تواند. مستهلکین باید در صورت ارتقای سطح قیم پول بیشتر را جهت حصول عین خدمات مصرف کنند که تأثیر منفی را بالای تناسب بین مصرف و پس‌انداز وارد می‌کند. اما از جانب دیگر مردم در حالت بلند بودن سطح قیم، برخی از مصارف شانرا که ارتجاعیت شان بلند باشد، به آینده به تعویق می‌اندازند. تقاضا به اینچنین محصولات با بلند رفتن عاید سریعتر کاهش می‌یابد و بر عکس در صورت کاهش عایدات، کاهش در تقاضا به این محصولات بیشتر از کاهش عایدات است، بطور مثال اشیای تجملی.

ما در سال‌های اخیر شاهد کاهش قابل ملاحظه در عاید حقیقی و هم اسمی مستهلکین بودیم. اما این کاهش در عاید مردم نه تنها بعد از به قدرت رسیدن مجدد طالبان ایجاد شده است. قبل از آن نیز سطح عاید مردم پائین بود. در ماه‌های اپریل تا جون سال ۲۰۲۳ میلادی ۴۸،۴٪ مردم در افغانستان فقیر بودند. این ارقام با ارقام سال ۲۰۲۰ میلادی قابل مقایسه اند. بدین ترتیب تقریباً نصف نفوس کشور فقیر و نادار بوده و سطح مصارف شان تحت خط فقر ملی (خط فقر ملی در افغانستان در حال حاضر ۷۰ افغانی عاید در یک روز است) قرار دارد. بنا بر این سطح مصرف مستهلکین پائین بوده، که نشان‌دهنده سطح پائین تقاضا است. سطح پائین تقاضا باعث انقباض فعالیت‌های اقتصادی و ازدیاد بیکاری می‌شود (بانک جهانی، ب - ۲۰۲۳). در نتیجه عاید مردم کاهش بیشتر می‌یابد و در اقتصاد ملی یک حالت دیفلاسیونی ایجاد می‌شود. در نتیجه گفته می‌توانیم که یکی از دلایل دیگر برای پائین بودن نرخ انفلاسیون در افغانستان فقر و در نتیجه تقاضای کم به محصولات و خدمات است.

بخش سوم تقاضای ملی مصارف تولیدی تصدی‌ها است. تصدی‌ها در زمان رونق اقتصادی تولید بیشتر کرده و به این ترتیب تقاضای شان به سرمایه و نیروی کار ازدیاد می‌یابد. اما تقاضا به مواد اولیه و کمکی تولیدی و همچنان به نیروی کار در زمان روکود اقتصادی تقلیل می‌یابد.

سه سکتور عمده فعالیت اقتصادی در کشور؛ خدمات (۴۵٪ محصولات ناخالص ملی)، زراعت (۳۶٪ محصولات ناخالص ملی) و صنایع هستند. فعالیت تولیدی در جریان سال ۲۰۲۲ در هر سه سکتور تقلیل یافته است؛ در سکتور خدمات ۶،۵٪، در سکتور زراعت ۶،۶٪ و در سکتور صنایع ۵،۷٪ (بانک جهانی، ج - ۲۰۲۳). یکی از دلایل مهم برای کاهش در فعالیت اقتصادی درین سکتورها، به خصوص در سکتور خدمات در طی دو سال اخیر در پهلوی فرار سرمایه، به خصوص در جریان سال اول حکومت طالبان، تقلیل تقاضای داخلی به محصولات و خدمات بود، که در بالا به آن اشاره شد. بحران مالی و بانکی در کشور نیز باعث محدود شدن فعالیت اقتصادی در کشور شد. اما بر مبنای تازه ترین سروی بانک جهانی در مورد سکتور خصوصی، علایمی برای رونق فعالیت‌های اقتصادی تصدی‌های خصوصی مشاهده شده می‌توانند. اما هنوز هم تقاضای مستهلکین به محصولات و خدمات کم است.

د پانو شمیره: له 3 تر 5

افغان جرمن آنالین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de
پادونه: دلېکنې د لېکنيزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هيله من يو خپله ليکنه له راليرلو مخکې په څير و لولئ

با توجه به عواملی که در فوق ذکر شدند، همراه با کاهش تقاضای مجموعی، عرضه پول کاهش یافته و در نتیجه نرخ انفلاسیون در کشور نزول کرده است. در حال حاضر حتی یک حالت دیفلاسیونی ایجاد شده است. به اساس ارقام تازه بانک جهانی سطح عمومی قیمت در ماه جنوری در مقایسه با سال گذشته منفی ۱۰،۲٪ بود. دلیل برای این کاهش هم نزول سطح قیمت مواد خوراکی (منفی ۱۵،۱٪) و هم مواد غیرخوراکی (منفی ۴،۸٪) بود. نرخ انفلاسیون هسته ای (Core Inflation) در مقایسه با سال گذشته، منفی ۶٪ بود (بانک جهانی، د - ۲۰۲۴). در انفلاسیون هسته ای نرخ مواد خوراکی و هم مواد انرژی که زیاد نوسانی باشد مدنظر گرفته نمی‌شود. حالت دیفلاسیونی بصورت کوتاه مدت سهولت ایست برای خانوارهاییکه توان خرید شان خیلی کم است، زیرا که درین حالت سطح قیمت پائین بوده و توان خرید شان ارتقا می‌یابد. اما دیفلاسیون در عین زمان باعث رکود اقتصادی و ازدیاد فقر شده می‌تواند.

در نتیجه این انکشافات ارزش افغانی هم یا ارتقا یافته و یا این که ثبات نسبی داشته است. اما باید گفت که فروش دالر از طرف حکومت در بازار آزاد و جلوگیری از قاچاق اسعار به کشورهای خارجی نیز در ثبات نسبی افغانی نقش داشته است.

منابع:

- ۱- و. کینتون، Investopedia – تقاضای مجموعی: فورمول، اجزا و محدودیت‌ها، ۲۰۲۳، (Aggregate Demand: Formula, Components, and Limitations) (در خط)، اینجا ببینید:
<https://www.investopedia.com/terms/a/aggregatedemand.asp>
(تاریخ دسترسی: ۲۰۲۴/۰۳/۱۰)
- ۲- Investopedia، The Global Economy – افغانستان کمک‌های خارجی، ۲۰۲۴، (Afghanistan: Foreign aid) (در خط)، اینجا ببینید:
<https://www.investopedia.com/terms/a/aggregatedemand.asp>
(تاریخ دسترسی: ۲۰۲۴/۰۳/۱۰)
- ۳- م. قاضی زاده، The Interpreter – تقاضای مجموعی: فورمول، اجزا و محدودیت‌ها، ۲۰۲۳، (Why humanitarian aid is vital for Afghanistan) (در خط)، اینجا ببینید:
<https://www.lowyinstitute.org/the-interpreter/why-humanitarian-aid-vital-afghanistan>
(تاریخ دسترسی: ۲۰۲۴/۰۳/۱۰)
- ۴- سیگار – انتقال پول نقد به افغانستان، ۲۰۲۴، (Cash Shipments to Afghanistan) (در خط)، اینجا ببینید:
PDF، صفحه ۱
(تاریخ دسترسی: ۲۰۲۴/۰۳/۱۰)
- ۵- بانک جهانی – چشم انداز اقتصادی-اجتماعی افغانستان ۲۰۲۳، (AFGHANISTAN SOCIO-ECONOMIC OUTLOOK 2023) (در خط)، اینجا ببینید:
PDF، صفحه ۲
(تاریخ دسترسی: ۲۰۲۴/۰۳/۱۰)
- ۶- بانک جهانی، الف – نگاهی به اقتصاد افغانستان ۲۰۲۳، (AFGHANISTAN SOCIO-ECONOMIC OUTLOOK 2023) (در خط)، اینجا ببینید:
PDF، صفحه ۳
(تاریخ دسترسی: ۲۰۲۴/۰۳/۱۰)
- ۷- Trading Economics – ذغال سنگ، ۲۰۲۴، (Coal) (در خط)، اینجا ببینید:
<https://tradingeconomics.com/commodity/coal>
(تاریخ دسترسی: ۲۰۲۴/۰۳/۱۰)
- ۸- بانک جهانی، ب – به روزرسانی انکشاف افغانستان ۲۰۲۳، (Afghanistan development Update) (در خط)، اینجا ببینید:
PDF، صفحه ۲۱-۲۳
(تاریخ دسترسی: ۲۰۲۴/۰۳/۱۰)
- ۹- بانک جهانی، ج – به روزرسانی انکشاف افغانستان ۲۰۲۳، (Afghanistan development Update) (در خط)، اینجا ببینید:
PDF، صفحه ۱۸
(تاریخ دسترسی: ۲۰۲۴/۰۳/۱۰)

د پاپو شمیره: له 4 تر 5

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنی د لیکنیزې بڼې پازوالی د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیولو مخکې په ځیر و لولی

۱۰- بانک جهانی، د - چشم انداز اقتصادی افغانستان ۲۰۲۴، (Afghanistan Economic Monitor)
(در خط)، اینجا ببینید:
PDF، صفحه ۲

پایان

د پانو شمیره: له 5 تر 5

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلپکني د لیکنيزې بنې پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هيله من يو خپله لیکنه له رالیولو مخکې په خیر و لولئ